

- راهنمای علائم و نشانه‌ها ۸
نام و ارزش زمانی نت‌ها و سکوت‌ها ۹

فصل اول (کلیات)

- تاریخچه کاخن ۱۱
نکاتی در باب نحوه تمرین ۱۸

فصل دوم (فلامنکو)

- فلامنکو ۲۱
پالیوس ۲۱
پالماس ۲۱
نواخت اول: تمرین‌های دست ۲۴
نواخت دوم: تمرین‌های تریوله ۳۴
نواخت سوم: کمپاس در فلامنکو ۳۸
کمپاس در فلامنکو ۳۹

فصل سوم (ریتیم‌های فلامنکو)

- رومبا ۴۳
تانگوس ۵۴
فاندانگوس دِ اِنلوا ۶۰
سوییاناس ۶۶
بولریاس ۶۹
بولریاس آنیادیدو ۸۲
بولریاس مدیو کمپاس ۸۳
خالثو ۸۴
سولتا پور بولریا ۸۶
آلگریاس ۹۳
ثاپاته آدو ۹۷
سگریاس ۹۹
تانگیوس ۱۰۵

≡ پیشگفتار

بی تردید در فرهنگ و موسیقی آمریکای لاتین و اسپانیا، ساز «کاخن» یکی از مهم‌ترین سازهای کوبه‌ای به‌شمار می‌رود و با گسترش این گونه‌های موسیقایی در پهنه فرهنگی جهان، بدیهی است که گرایش به سمت این ساز بسیار ساده ولی پرتوان، به نحوی چشم‌گیر رو به فزونی است. در یک دهه گذشته، ایران نیز از این قاعده مستثنی نبوده و روزبه‌روز تعداد علاقه‌مندان این ساز، فزونی گرفته است؛ ولی با توجه به فقدان شاخه تخصصی سازهای کوبه‌ای در مراکز عالی آموزش موسیقی، از یک سو، و کمبود چشم‌گیر اساتید فن از سویی دیگر، موفق به تدوین اسلوب مدون آموزشی برای این ساز نشده ایم تا بتوانیم در تربیت نوازندگان ساز کاخن، پیشرفتی مقبول داشته باشیم.

مجلد اول و دوم کتاب پیشرو، به عنوان نخستین شیوه آموزشی ساز کاخن در ایران، تلاشی است در راستای آموزش روش مند این ساز بر مبنای اسلوب نوازندگان پیشروی آمریکای لاتین و اسپانیا. در اینجا ذکر چند نکته در مورد ویژگی‌های فنی و آموزشی این کتاب لازم می‌نماید:

- این کتاب به نحوی تدوین شده است تا هم برای نوازندگان سازهای کوبه‌ای که کاخن را به عنوان ساز دوم می‌نوازند کاربردی باشد و هم نیازهای مبتدیان را به کلی مرتفع سازد.

- در این کتاب آگاهانه و عامدانه از آموزش تئوری ابتدایی موسیقی و مبانی ریتیم پرهیز شده و آموزش این مباحث به مدرس مربوطه واگذار شده است.

- برای جلوگیری از یکنواختی ناشی از تمرینات ابتدایی ریتیم، این کتاب به نحوی تدوین شده تا هنرجویان در هر مرحله از تمرینات ابتدایی تقویت دست‌ها بتوانند برخی از ریتیم‌های اصلی سبک‌های معرفی شده را اجرا نمایند.

در کتاب پیش‌رو که مجلد دوم است، با ریتیم‌های متنوعی آشنا می‌شوید و نگرشی بنیادی به نحوه نواختن کاخن در موسیقی فلامنکو پیدا خواهید کرد. ساختار هر بخش به صورت زیر است:

- معرفی: در این بخش به خصوصیات ریتیم‌ها و دستگاه‌های موسیقی فلامنکو به اجمال پرداخته می‌شود و برای درک بهتر شیوه‌های مختلف شمارش ضرب‌ها مشخص شده است.

- ریتیم‌های پایه: در این بخش شما با حالت‌های بسیار ساده و رایج ریتیم‌ها همراه با برخی از ترکیبات ریتمیک متنوع و برخی از واریاسیون‌های آنها آشنا می‌شوید.

- الگوهای ریتمیک پایانی و خرد کردن‌ها: در این بخش شما تا حدی با الگوهای خرد شده و روش شکستن ریتیم‌ها و کادانس‌ها و جملاتی برای پایان‌دادن به چند دور ریتمیک یا «پایان‌بندی نهایی قطعات» آشنا می‌شوید و می‌توانید در نوازندگی خود (هم در تکنوازی و هم در گروه‌نوازی) از آن جملات استفاده کنید و طراوت و استحکامی بدیع و دلکش به هنر نوازندگی خود بیفزایید.

لازم به ذکر است که با استفاده از سی‌دی ضمیمه کتاب، علاوه بر دسترسی به نمونه صوتی اکثر تمرین‌ها، می‌توانید در هنگام تمرین، از این نمونه‌های صوتی بهره‌فراوانی ببرید. ضمناً علاقه‌مندان می‌توانند به وب‌سایت شخصی نگارنده این کتاب به آدرس www.mohammadreza-raeesi.com مراجعه و از فعالیت‌ها و اخبار روز دنیای کاخن بهره‌مند شوند. هدف از انتشار این کتاب آن است که دوستداران موسیقی را با فنون متنوع و کاربردهای وسیع ساز کاخن آشنا کنیم و امیدواریم که در نهایت سهمی در اعتلای هرچه بیشتر این ساز در ایران داشته باشیم.

امید که مطالب و تمرین‌های این کتاب، دانسته‌های شما را در مورد انواع ریتم و دستگاه‌های موسیقی فلانکو فزونی بخشد و هم‌چنین با کوشش و پشتکار، تغییراتی چشم‌گیر در هنر نوازندگی مخاطبین حاصل شود و مهم‌تر از هر مطلبی، چشم‌دل باز شود برای لذت‌بردن هر چه بیشتر از نواختن ساز کاخن.

لازم به ذکر است با تلاش فراوانی که برای بی‌نقص و روزآمد بودن این کتاب به کار رفته، باز هم از نظرات اساتید و علاقه‌مندان بی‌نیاز نخواهد بود و هر انتقاد و نظری، ما را در رسیدن به مقصودمان یاری خواهد کرد.

مراتب قدردانی خود را از اردوان رضایی سلطان آبادی که بار سنگین صفحه‌آرایی را بر دوش داشت و پویان عبدلی که در ویرایش متن همراه من بود و هم‌چنین رعنا رسول‌زاده و پوریا نیک‌پناه که قبول زحمت کرده‌اند و ترجمه بخشی از متون و بازخوانی و مقابله آن با متون اصلی را انجام داده‌اند، ابراز می‌دارم. تذکرات و پیشنهادهای کارن کیهانی را پاس می‌نهم و به رسم ادب از استاد توانمند خود همایون نصیری که در آموزش این ساز به بنده از هیچ کوششی فروگذاری نکرد، سپاسگزاری می‌کنم.

در پایان قدردان خانواده صبور و مهربانم هستم و پاس می‌دارم زحمات اساتید و دوستان همراه و همدلی را که در تمام مراحل به ثمر رسیدن کتاب یاری‌ام کرده‌اند، به ویژه کمک و راهنمایی‌های محمد موذن‌باشی، اردشیر شهبابی فرهنگی، مارال زیاری و حسن رحمانی.

سپاس خدای را که هرچه دارم از اوست
به امید آن‌که توفیق یابم جز خدمت به خلق او نکوشم

محمد رضا رئیسی

زمستان ۹۵

تاریخچه کاخن

کاخن در لغت به معنای جعبه، صندوق و کمد است اما در مفهومی گسترده‌تر، شامل تمام سازهای کوبه‌ای چوبی می‌شود که ریشه در موسیقی آفریقا و آمریکای لاتین دارد. این ساز در سال‌های اخیر، رواج جهانی بی‌سابقه‌ای یافته و در سبک‌های متعددی از موسیقی نقش‌هایی پذیرفته است. کاخن چه در مقام تنها ساز کوبه‌ای گروه، چه به عنوان عضوی از مجموعه بزرگ‌تر سازهای کوبه‌ای چه به عنوان یک ساز کوچک‌تر و جایگزینی قابل حمل برای ساز درامز، سازگاری و تطبیق‌پذیری خود را در جهان ثابت کرده است.

بر اثر سرکوب موسیقی بردگان در سده ۱۷ و ۱۸ میلادی در کشور پرو، موسیقی و به خصوص سازهای متعلق به برده‌های آفریقایی اساساً غیرقانونی اعلام شدند. بردگان به سازی نیاز داشتند که بتوان به آسانی آن را مخفی کرد و برای این منظور کاخن - اغلب جعبه، صندوق یا چهارپایه‌ای که به این منظور اصلاح شده - یک درامز کاملاً استتار شده بود که با آن می‌توانستند ریتم‌های سنتی آفریقایی را اجرا کنند. آمد و شد پی‌درپی نسل‌ها، سبب گسترش موسیقی پرو-آفریقایی در راستای سبک‌ها و گونه‌های موسیقایی مختلف گردید. استعمارگران اسپانیایی ساز گیتار را به پرو معرفی کرده بودند. از زمانی که سرکوب و توقیف موسیقی آفریقایی عملاً ناممکن شد، ریتم‌ها، رقص‌ها و آهنگ‌هایشان با سبک‌های اسپانیایی و اروپایی امتزاج یافت. برجسته‌ترین گونه موسیقایی که از این هم‌جوشی ریشه گرفته، کریولا^۱ است، نوعی موسیقی با سرعت پایین مرکب از هارمونی‌های آوایی با همراهی گیتار ریتم‌ها با کاخن، چکو^۲ و صدای دست‌زدن مداوم نواخته می‌شوند. رقص کریولا، ترکیبی است از حرکت و جنبش پاها در رقص اروپایی، تجلی تکنیک‌های فلامنکو و تحرک و چابکی رقص سابار^۳ غرب آفریقا. کاخن در این موسیقی رقص‌گونه با بهره‌گیری از نت‌های بم، علاوه بر نقش ساختاری، زمینه‌ساز بداهه‌نوازی ریتم‌گونه را نیز مهیا می‌کند.

در طول سده ۱۹ میلادی کاخن در سراسر ممالک آمریکای جنوبی رواج یافت و جایگاه ویژه‌ای را در کنار سازهای بومی و سازهای اروپایی که در سبک‌های جدید و تلفیقی موسیقی مورد استفاده

Criolla

^۱ Checo کدو یا صراحی توخالی و خشک، احتمالاً برگرفته از ساز کالاباش غرب آفریقا که توسط آفریقایی‌های پرو ساخته و نواخته می‌شود.

^۲ Sabar رقص محلی مردمان غرب آفریقا (سنگال).

≡ فلامنکو (Flamenco)

اصطلاحی موسیقایی که در مورد گونه‌ای خاص از موسیقی، آواز و رقص کولیان آندلوس کار می‌رود. این گونه، برخاسته از فرهنگ جنوب اسپانیا بوده و به طبقات فرودست جامعه اختصاص داشته است. ریشه‌های کهن فلامنکو را باید در موسیقی ایرانی جست که توسط هنرمند بزرگ اعصاب پیشین، «زریاب»، به جنوب اسپانیا رفته است. هم‌چنین بعضی بر این باورند که این کولیانی که صاحب اصلی فلامنکو است، همان لولیان هندی هستند که در عهد ساسانیان برای اجرای آثار موسیقایی در دربارها ایشان، به ایران فرستاده شده و پس از حمله اعراب به مرور به جنوب اسپانیا مهاجرت کرده‌اند. فلامنکو تنها یک گونه موسیقایی برای کولیان آندلوس است بلکه از بنیادهای فرهنگی و اسلوب‌های خاص زندگی ایشان است.

برای اجرای گونه‌های مختلف ریتیم در موسیقی فلامنکو به غیر از کاخن، می‌توان به پالیوس^۱ پالماس اشاره کرد.

پالیوس

پالیوس یا کاستانیت^۲ گونه‌ای از سازهای کوبه‌ای است که با دست نواخته می‌شود و از دو پوسته مقعر که با نخ به هم وصل شده‌اند ساخته شده است. پوسته‌ها از سنگ، چوب و به صورت رایج‌تر فایبرگلاس ساخته می‌شوند و نوازنده برای نواختن، با الگوی تکرارشونده‌ای دو پوسته را به یکدیگر می‌زند.

معمولاً از دو کاستانیت با اندازه و کوک متفاوت در یک زمان استفاده می‌شود.

پالماس (س)

پالماس در زبان اسپانیایی به معنای کف دست و یا در مواردی به عنوان خود دست به کار می‌رود؛ در فرهنگ واژگان فلامنکو به معنای دست زدن است که نقشی بسزا برای نوازندها، خوانندها و رقصندها ایفا می‌کند.

≡ در این نواخت شما با تمرین های دست متفاوتی روبه رو می شوید که بر مبنای تقسیمات سه بر دو تریوله است. در ابتدا بیاموزید که چگونه در زمان دو نت، سه نت را اجرا کرده و سپس تمرین ها را آغاز کنید.

4/4
R L R L R L R L R L R L

4/4
R L R L R L R L R L R L

4/4
R L R L R L R L R L R L

4/4
R L R L R L R L R L R L

4/4
R L R L R L R L R L R L

4/4
R L R L R L R L R L R L

4/4
R L R L R L R L R L R L

سوویانا (Sevillanas یا Sevillana)

سوویانا از رقصی کلاسیک در سده نوزدهم میلادی به نام «سِگِدیاس بُلِراس»^۱ سرچشمه گرفته است. خود «بُلِراس» از رقصی به نام سِگِدیاس مانچِگاس^۲ که در منطقه «کاستیان»^۳ جنوبی واقع در مانچا^۴ شهرت داشته، بهره گرفته. سوویانا، رقص پرآوازه بزمی و فولکلور در سراسر آندلوس است از آمیختن چهار رقص کوتاه تشکیل می‌شود. در این گونه از رقص، ملودی سه دفعه خوانده یا نواخته شود، سپس با یک درنگ ناگهانی پایان می‌یابد؛ بدین صورت که رقصنده‌ها پاکوبه‌ای رفتارمند به نمایش گذارند.

چارچوبه قطعه سوویانا بدین صورت است:

بخش نخست: سالیدا

مقدمه به وسیله یک بخش، با معرفی یک ملودی کوتاه دنبال می‌شود که سالیدا نام دارد و اگر آماده آماده باشد در این لحظه ملودی را می‌خواند.

در بخش سالیدا، سه بار الگوی ۱۲ ضربی اجرا می‌شود.

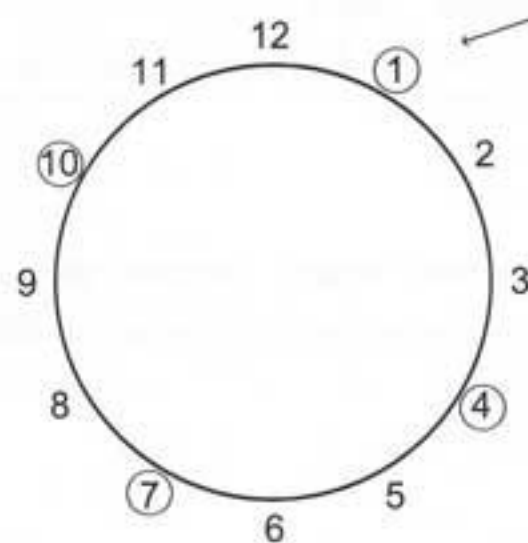
بخش دوم: کوپلا

سالیدا به وسیله بخش کوتاهی از راسگوادو^۵ به کوپلا ملحق می‌شود و کوپلا با همان ملودی پایان یابد.

در بخش کوپلا، هفده بار الگوی ۱۲ ضربی اجرا می‌شود.

آغاز شمارش

○ = آکسان

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

سرعت معمول اجرای این دستگاه بین ۱۳۰ تا ۱۴۰ bpm است.

^۱ Seguidillas Bolerias

^۲ Seguidilla Manchegas

^۳ Castilian

^۴ La Mancha

